

209. Bijbelstudie over DE STAM DAN SUKU DAN SHEVET DAN שבט דן

Als het goed is kennen we allemaal wel de twaalf stammen van Israël, de nakomelingen van de twaalf zonen van Ya'aqov [Jakob]. Eigenlijk zijn het dertien stammen, want de nazaten van Yosef [Jozef] werden opgesplitst in twee aparte stammen, namelijk Ef'rayim [Efraïm] en M'nashe [Manasse]. In het boek Openbaring vinden wij een opsomming van de stammen, die echter niet geheel overeenkomt met de opsommingen die in de Tora vermeld staan: *“En ik hoorde het getal van hen, die verzegeld waren: honderdvierenveertigduizend waren verzegeld uit alle stammen der kinderen Israëls. Uit de stam Yehuda [Juda] twaalfduizend verzegelden, uit de stam R'uven [Ruben] twaalfduizend uit de stam Gad [Gad] twaalfduizend, uit de stam Asher [Aser] twaalfduizend, uit de stam Naftali [Naftali] twaalfduizend, uit de stam M'nashe [Manasse] twaalfduizend, uit de stam Shim'on [Simeon] twaalfduizend, uit de stam Levi [Levi] twaalfduizend, uit de stam Yisachar [Issakar] twaalfduizend, uit de stam Zevulun [Zebulon] twaalfduizend, uit de stam Yosef [Jozef] twaalfduizend, uit de stam Bin'yamin [Benjamin] twaalfduizend verzegelden!”* (חזירון Chizayon [Openbaring - Wahyu] 7:4-8, NBG).

Bahasa Indonesia: *“Dan aku mendengar jumlah mereka yang telah dimeteraikan, seratus empat puluh empat ribu orang yang telah dimeteraikan dari setiap suku anak cucu Israel: Dari suku Yehuda dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Ruben dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Gad dua belas ribu orang yang dimeteraikan. Dari suku Asher dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Naftali dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Manasse dua belas ribu orang yang dimeteraikan. Dari suku Simeon dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Lewi dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Isakhar dua belas ribu orang yang dimeteraikan. Dari suku Zebulon dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Yusuf dua belas ribu orang yang dimeteraikan, dari suku Benyamin dua belas ribu orang yang dimeteraikan!”*

Wat valt ons hierbij op? In vers 4 lezen wij: *“En ik hoorde het getal van hen, die verzegeld waren: honderdvierenveertigduizend waren verzegeld uit alle stammen der kinderen Israëls.”* In de nieuwe vertaling staat: *“...afkomstig uit elke stam van Israël.”* **Bahasa Indonesia:** *“Dan aku mendengar jumlah mereka yang telah dimeteraikan, seratus empat puluh empat ribu orang yang telah dimeteraikan dari setiap suku anak cucu Israel!”* Maar als wij daarna verder lezen in de verzen 5 t/m 8, dan zien we dat dit niet helemaal klopt! Ze zijn volstrekt niet afkomstig uit elke stam van Israël, want er ontbreken namelijk twee stammen in dat lijstje en toch komen ze weer uit bij 12. Hoe kan dat? Wat is er aan de hand? Welke twee stammen worden hier niet genoemd en welke twee anderen, die er eigenlijk niet tussen horen, staan er nu opeens wel bij?

De ontbrekende en toegevoegde stammen

Het eerste wat hier niet klopt, is dat Levi, de stam van de priesters, hier gewoon tussen staat terwijl deze stam doorgaans weggelaten wordt in de opsomming van de 12 stammen gezien het feit dat hij geen erfdeel heeft in het land. Yehuda [Juda] wordt in Openbaring 7 in elk geval als eerste genoemd, want dat is de stam waaruit Yeshua haMashiach werd geboren. Bij de opsomming van de twaalf stammen valt mij verder op, dat Dan hier weggelaten wordt, maar wel voorkomt in Ezechiël 48 bij de verdeling van het onder de stammen van het volk Israël in het Messiaanse Vrederijk. Yosef [Jozef] daarentegen staat naast M'nashe [Manasse], zijn oudste zoon, wel op de lijst van de 144.000, maar niet Ef'rayim [Efraïm], zijn jongste zoon. Dat is op zich wel vreemd, want Ya'aqov [Jakob] had 12 zonen, maar Yosef [Jozef] is nooit een aparte stam geworden. In plaats daarvan zijn er de stammen Ef'rayim [Efraïm] en M'nashe [Manasse] gekomen, naar de twee zonen van Yosef, waardoor er dus inclusief Levi in totaal eigenlijk dertien stammen zijn.

Waarom wordt de stam Levi hier wel meegeteld?

Dat de Leviëten niet meegeteld mochten worden met de andere stammen staat nadrukkelijk in במדבר B'mid'bar [Numeri - Bilangan] 1:4-46 vermeld. Daar worden de stamhoofden aangesteld en alle weerbare mannen geteld per stam. In de verzen 47-49 lezen wij echter: *“Degenen die tot de stam Levi behoorden werden niet ingeschreven. De Eeuwige had namelijk tegen Moshe [Mozes] gezegd: De stam Levi mag je niet inschrijven, je mag hen niet met de andere Israëliëten meetellen!”* (NBV). **Bahasa Indonesia:** *“Tetapi suku Lewi, menurut suku leluhurnya, tidaklah terbilang di tengah-tengah mereka. Dan Tuhan berfirman kepada Musa dengan mengatakan: Hanya, mengenai suku Lewi, janganlah engkau bilang, dan janganlah engkau menghitung jumlah mereka dari antara bani Israel!”* In במדבר B'mid'bar [Numeri - Bilangan] 2:1-32 worden nogmaals de aantallen van de weerbare mannen uit alle stammen per legerafdeling opgenoemd en in vers 33 lezen wij wederom: *“De Leviëten waren niet met de andere Israëliëten meegeteld; zo had de Eeuwige het Moshe opgedragen!”* (NBV). **Bahasa Indonesia:** *“Tetapi orang-orang Lewi tidak terbilang di antara bani Israel, seperti yang telah Tuhan perintahkan kepada Musa!”* Door de stam Levi er in Openbaring 7 wel mee te tellen wordt daarmee eigenlijk te kennen gegeven dat er nu helemaal geen sprake meer is van een aparte priesterstam, want volgens 1 Petrus 2:9 vormt nu immers de hele Messiasbelijdende Gemeente een koninklijk priesterschap.

Waarom wordt Jozef als stam meegeteld en Efraïm weggelaten?

In Openbaring 7 missen we, zoals gezegd, de stam Dan, maar daar kom ik straks nog uitgebreid op terug. Eerst moeten we proberen te achterhalen waarom Yosef [Jozef] genoemd wordt in plaats van Efrayim [Efraïm]. Op zich is dat helemaal niet zo vreemd, want in de TeNaCH zijn er namelijk meer teksten te vinden waarin de namen Yosef [Jozef] en Efrayim [Efraïm] uitwisselbaar gebruikt worden terwijl dat in principe onmogelijk is gezien het feit dat ook M'nashe [Manasse] een zoon van Yosef [Jozef] is. Waarom ze het dan toch doen zou ik niet weten, maar het staat er wel. Een mogelijke verklaring zou het feit kunnen zijn dat Efrayim [Efraïm] het eerstgeboorterecht bezat en daardoor als erfgenaam de naam van zijn vader mocht dragen, maar dat is slechts een gissing. Het zou ook een andere reden kunnen hebben.

Een bekend voorbeeld voor de uitwisselbaarheid van de namen Yosef [Jozef] en Efrayim [Efraïm] vinden wij in יחזקאל Yechez'q'el [Ezechiël - Yehezkiel] 37:15-19, waarin de hereniging van de twee koninkrijken wordt aangekondigd: *“Het woord van Adonai kwam tot mij: Gij mensenkind, neem een stuk hout en schrijf daarop: voor Yehuda [Juda] en de Israëliëten die daarbij behoren; neem dan een ander stuk hout en schrijf daarop: voor Yosef [Jozef] - het stuk hout van Efrayim [Efraïm] - en het gehele huis Israëls dat daarbij behoort; voeg ze dan aan elkander tot één stuk hout, zodat zij in uw hand tot één worden. Wanneer nu uw volksgenoten u vragen: Wilt gij ons niet meedelen, wat gij daarmee bedoelt? zeg dan tot hen: Zo zegt de Eeuwige Adonai: zie, Ik neem het stuk hout van Yosef [Jozef] - dat aan Efrayim [Efraïm] toebehoort - en van de stammen Israëls die daarbij behoren, en Ik voeg het bij het stuk van Yehuda [Juda] en maak ze tot één stuk hout, zodat zij één zijn in Mijn hand.”* **Bahasa Indonesia:** *“Dan datanglah firman Tuhan kepadaku, yang Mengatakan: Dan engkau, hai anak manusia, ambillah sepotong kayu dan tuliskanlah di atasnya: Untuk Yehuda, dan sekutunya, bani Israel. Kemudian ambillah sepotong kayu yang lain dan tuliskanlah di atasnya: Untuk Yusuf, tongkat Efraim dan seluruh keluarga Israel, sekutunya. Dan gabungkanlah mereka satu dengan yang lainnya bagi dirimu sendiri, menjadi satu batang kayu. Dan mereka akan menjadi satu kesatuan di tanganmu. Dan ketika anak-anak bangsamu akan berkata kepadamu: Tidakkah engkau menyatakan kepada kami apa artinya ini bagimu? Katakanlah kepada mereka: Beginilah Tuhan Elohim berfirman: Lihatlah, Aku akan mengambil batang kayu Yusuf yang ada di tangan Efraim dan suku-suku Israel, sekutunya, dan Aku telah menempatkan mereka bersamanya, bersama batang kayu Yehuda, dan telah menjadikan mereka satu batang kayu, dan mereka akan menjadi satu di tangan-Ku!”*

In deze profetie wordt de naam Yosef [Jozef] twee keer verduidelijkt met Efrayim [Efraïm] terwijl de naam M'nashe [Manasse] geen enkele keer genoemd word, waardoor Yosef [Jozef]

hier duidelijk verwijst naar de stam Ef'rayim [Efraïm], hetgeen derhalve dus ook bij de opsomming van de stammen in Openbaring 7 naar alle waarschijnlijkheid het geval zou kunnen zijn. Dat de naam Ef'rayim [Efraïm] niet genoemd wordt zou verband kunnen houden met הוֹשֵׁעַ Hoshea [Hosea] 13:1, want daar staat geschreven: *“Als de stam Ef'rayim [Efraïm] zich liet horen beefde iedereen; hij had groot gezag in Israëel. Toen maakte hij zich schuldig aan de verering van Ba'al, en daarmee tekende hij zijn doodvonnis.”* (NBV). **Bahasa Indonesia:** *“Ketika Efraim berbicara, orang gemetar; ia ditinggikan di Israel. Namun dia bersalah dalam hal Baal, dan dia mati.”* Ook Asaf schreef: *“Efraïms zonen, weltoegeruste boogschutters, keerden om ten dage van de strijd. Zij onderhielden G'ds verbond niet, zij weigerden in Zijn wet te wandelen en vergaten Zijn werken en Zijn wonderen, die Hij hun had doen zien!”* (תהלים Tehilim [Psalmen - Mazmur] 78:9-11, NBG). **Bahasa Indonesia:** *“Anak-anak Efraim adalah pasukan pemanah, tetapi mereka mundur pada waktu perang. Mereka tidak memelihara perjanjian Elohim, dan menolak untuk berjalan menurut torat-Nya. Dan mereka melupakan perbuatan-perbuatan-Nya, serta keajaiban-keajaiban-Nya yang telah Dia tunjukkan kepada mereka!”* Dat deze stam desondanks toch evengoed meegeteld wordt onder de naam Yosef zou erop kunnen wijzen dat daarmee de rechtvaardigen uit deze stam bedoeld zijn, die zich niet schuldig gemaakt hebben aan de collectieve afgoderij en om deze reden waardig bevonden zijn de naam van hun vader Yosef te mogen dragen.

Waarom ontbreekt de stam Dan in Openbaring 7?

De toevoeging van de stam Levi en de vervanging van Ef'rayim [Efraïm] door Yosef [Jozef] is derhalve verklaarbaar en dat houdt dus in, dat de stam Dan in Openbaringen 7 de enige oorspronkelijke stam van Israëel is, die niet opgenomen is in de lijst van stammen waaruit de verzegelden afkomstig zijn. Met de weglating van de stam Dan wordt het dus wat lastiger om dit te verklaren. Hierover is door de eeuwen heen veel gespeculeerd, maar G'd maakt geen fouten en dus zal Ruach haQodesh [de Heilige Geest] het wel doelbewust door Yochanan [Johannes] hebben laten opschrijven met voor ons mensen vooralsnog onbekende redenen.

Volgens יחזקאל Yechez'q'el [Ezechiël] 48:1-35, waar de verdeling van het land Israëel onder de 12 stammen in het toekomstige Duizendjarig Rijk wordt beschreven, zal Dan in vers 1 in het Noorden van Israëel gelegen zijn. Dus hier wordt Dan juist als eerste genoemd en verwerft in deze profetie dus ook één deel. In de heilige stad is er volgens vers 32 zelfs een Dan-poort. Over de uitschakeling van Dan als stam is in de Bijbel geen duidelijke reden te vinden. Dat Dan in Openbaring 7 niet voor komt wil overigens niet zeggen dat Dan ook daadwerkelijk als stam verdwenen zou zijn, alleen is er niemand uit die stam verzegeld en behoort dus ook niet tot de 144.000.

Volgens sommige Bijbeluitleggers zou dit verband houden met de profetische woorden van Ya'aqov [Jakob], waar Dan als een slang wordt voorgesteld: *“Moge Dan een slang op de weg zijn, een hoornslang op het pad, die in de hielen van het paard bijt, zodat zijn berijder achterover valt!”* (בראשית B'reshit [Genesis - Kejadian] 49:17, NBG). **Bahasa Indonesia:** *“Biarlah Dan menjadi ular di jalan, seekor ular beludak di jalan setapak, yang memagut tumit kuda, dan yang menunggangnya jatuh ke belakang!”* Daarom zijn deze uitleggers ook van mening dat de antichrist mogelijkerwijs uit de stam Dan zou komen. Daarbij denken zij ook aan ירמיהו Yir'm'yahu [Jeremia - Yermia] 8:16-17, waar geschreven staat: *“Van Dan uit is te horen het snuiven zijner paarden; door het geluid van het hinniken zijner rossen beeft het gehele land; zij komen, zij verslinden het land met al wat erop staat, de stad met wie erin wonen. Want zie, Ik zend onder u giftige slangen, waartegen geen bezwering baat; die zullen u bijten, luidt het woord van de Eeuwige!”* (NBG). **Bahasa Indonesia:** *“Dari Dan telah terdengar dengus kuda-kuda musuh, seluruh negeri gemetar karena suara pekik pahlawannya. Sebab mereka datang dan melahap habis negeri itu dan kelimpahannya, kotanya dan orang yang hidup di dalamnya. Sebab, lihatlah, Aku akan mengirim ular ke antaramu, ular berbisa yang tidak dapat dimanterai, dan mereka akan menggigit kamu, firman Tuhan!”*

Dan komt volgens deze exegeten heel negatief over in de TeNaCH. De eerste g'dslasteraar kwam uit de stam van Dan. De stam Dan komt weliswaar voor in de stammenlijst in 1 Kronieken 2, maar als daarna zes hoofdstukken lang alle stammen met hun geslachtsregisters worden

opgesomd, wordt Dan overgeslagen! Dit zou naar hun mening kunnen zijn omdat de stam Dan degene was die zich in tegenstelling tot de overige stammen zeer nadrukkelijk met de afgodendienst bezig hield. Dan heeft openlijk de afgoderij ingevoerd, een gouden kalf stond in Dan, dat door de slechte koning Yerov'am [Jerobeam] daar neergezet werd: *“En na beraad met zijn adviseurs liet de koning toen twee gouden kalveren maken en zei tegen het volk: Het is veel te veel moeite steeds de tocht naar Jeruzalem te maken; van nu af zullen deze twee beelden uw goden zijn; zij hebben u uit uw gevangenschap in Egypte bevrijd! Het ene afgodsbeeld werd in Beit El [Bethel] en het andere in Dan geplaatst. Dit was natuurlijk een grote zonde, want de mensen uit het hele land, tot aan Dan toe, gingen nu deze beelden aanbidden!”* (מְלָכִים א) M'lachim alef [1 Koningen - 1 Raja-Raja 12:28-30, Het Boek]. **Bahasa Indonesia:** *“Lalu, raja menerima nasihat dan membuat dua patung anak lembu emas. Dan dia berkata kepada mereka: Sudah cukup lamanya kamu pergi ke Yerusalem, lihatlah ilah-ilahmu, hai Israel, yang telah menuntun engkau keluar dari tanah Mesir! Dan dia menempatkan yang satu di Betel dan dia menempatkan yang lain di Dan. Maka hal itu menyebabkan dosa karena rakyat saling mendahului ke Dan!”* Met Dan wordt hier de door de Daniëten verwoeste en herbouwde stad Dan bedoeld, die voorheen Laish heette. Het klopt inderdaad dat er in de stad Dan één van de beide afgodsbeelden stond, maar het tweede stond in Beit El.

Als we het bovenstaande citaat goed gelezen hebben, dan kunnen we echt niet alle schuld aan de Daniëten geven, want de andere afvallige stammen aanbaden immers ook het tweede gouden kalf en waren derhalve even schuldig tegenover de Eeuwige als de stam Dan.

Hoe dan ook, de meeste exegeten blijven bij hun standpunt dat de Daniëten in Openbaringen 7 worden overgeslagen omdat zij volgens hen de eersten geweest zouden zijn, die zich tot afgoderij begeven hebben en de gouden kalveren van Yerov'am [Jerobeam] te Dan hebben geherbergd (מְלָכִים א) M'lachim alef [1 Koningen] 12), en dat zij ook onder de eersten zijn geweest, die door de heidenen zijn weggevoerd (מְלָכִים ב) M'lachim bet [2 Koningen] 16) en verstrooid zijn gebleven. Daarom wordt volgens hen de stam van Dan ook na de wederkeer van de Israëliëten uit de Babylonische ballingschap niet meer onder de Israëlitische stammen in het eerste boek der Kronieken geteld.

Uit dit alles trekken deze Bijbeluitleggers derhalve de conclusie dat er voor de rebellie die met Dan geassocieerd wordt, in het herstelde Israël geen plek meer was en de stam Dan daarom ook niet vertegenwoordigd kan zijn in de 144.000. Ik kan me daar toch niet helemaal in vinden. Dat Dan in de loop der geschiedenis vanwege zijn afgoderij en wandaden zijn erfdeel in het land K'na'an [Kanaän] verkwanseld zou hebben, kan ik nog begrijpen, maar dat hij daardoor ook zijn erfdeel in G'ds Koninkrijk verloren zou hebben gaat mij te ver, want ik kan me zo voorstellen dat de rest van Israël het er eigenlijk ook niet veel beter heeft afgebracht als wij kijken wat die allemaal gedaan hebben.

Ik vind het daarom toch wel vreemd, dat de andere stammen wel, maar Dan niet in de opsomming van de 144.000 voorkomen, maar vraag me niet wat de exacte reden is, want die weet ik ook niet. Wat ik wel weet, is dat de stam Dan wel degelijk een deel zal hebben in het Messiaanse vreedrijk. In Ezechiël 48 staat Dan namelijk, zoals ik reeds eerder heb aangehaald, wel genoemd voor een erfdeel in het Duizendjarige Rijk: *“In het uiterste noorden, langs de weg naar Chet'lon, Levo-Chamat en Chatzar-Enan, bij de grens met Damascus in het noorden, aan de kant van Chamat, krijgt Dan zijn deel, van de oost- tot de westgrens. Grenzend aan Dan krijgt Asher een deel, van oost naar west...”* (יְחֶזְקֵאל) Yechez'q'el [Ezechiël - Yehezkiel] 48:1-2, NBV). **Bahasa Indonesia:** *“Dan inilah nama-nama dari suku-suku itu: Dari ujung utara, jalan menuju ke Hetlon lalu ke jalan masuk ke Hamat, Hazar-Enon sampai ke perbatasan dengan kota Damshik ke utara yang berdekatan dengan Hamat; dan di sana akan ada padanya batas sebelah timur sebelah barat: kepada Dan satu bagian. Lalu perbatasan dengan Dan, dari sebelah timur sampai sebelah barat, Asher, satu bagian...”*

Dus wat dat betreft is het enerzijds wel opmerkelijk, dat onder de 144.000 verzegelden in Openbaring 7 de stam van Dan niet vermeld wordt, maar aan de andere kant wil dat dus nog niet zeggen dat Dan in de eindtijd helemaal niet meer zou meetellen. Het is namelijk niet zo dat de Daniëten van de aardbodem zijn verdwenen. Ze zijn er nog wel, net als andere stammen, alleen niet meer afgezonderd in eigen stamgebied, maar verspreid en grotendeels vermengd.

Nakomelingen van Dan in Afrika

Van de Ethiopische Joden, de Beta Yis'ra'el, werd lange tijd gedacht, dat zij nakomelingen zouden zijn van een buitenechtelijk kind uit een geheime relatie tussen Sh'lomo [Salomo] en de koningin van Sheba, maar inmiddels zijn de Falasha's, zoals zij ook genoemd worden, door het Israëliische opperrabbinat officieel erkend als afstammelingen van Israëlieten uit de stam Dan. Zij werden overigens al in de 16^e eeuw als zodanig erkend door de Egyptische rabbijn Sh'lomo ibn Avi Zimra (Radbaz), maar de bevestiging door rabbijnen uit 45 landen volgde pas in 1908. In 1975 maakte de sefardische opperrabijn van Israël, Ovadia Yosef, de weg vrij voor de officiële erkenning van de Beta Yis'ra'el als joden door de regering van Yitzhak Rabin.

Tot 1977 kwamen slechts kleine groepjes Falasha's naar Israël, maar tussen 1977 en 1984 kregen al meer dan 8.000 Ethiopische Joden van hun regering toestemming om hun land te verlaten in ruil tegen wapenleveranties vanuit Israël. Maar daarna kwam opeens een grote Exodus op gang: Tussen 21 november 1984 en 5 januari 1985 werden via een luchtbrug in de Operatie Mozes ruim 8.000 Falasha's vanuit Sudan naar Israël gebracht. In verband met de Arabische buurlanden moesten de vluchten in het geheim 's nachts worden uitgevoerd. In maart 1985 werden nog eens 494 Ethiopische Joden naar Israël gebracht in de Operatie Jozua. Van 23 t/m 25 mei 1991 werden in de Operatie Salomo binnen 36 uur en 25 minuten 14.324 Joden met 41 vluchten vanuit Addis Abeba naar Ben Gurion gebracht. De laatste 7.846 Joden die uit Ethiopië mochten vertrekken werden tussen november 2011 en augustus 2013 met de Operatie Duivenvleugels naar Israël gebracht.

Danieten hebben zich echter niet alleen in Oost-Afrika, maar ook in West-Afrika gevestigd. Zo is er ook in Ivoorkust een stam, die zichzelf Dan noemt, maar ook onder de naam Yakouba bekend is, wat weer afgeleid is van Ya'aqov [Jakob]. De Daniëten van Ivoorkust leefden tot de zeventiende eeuw in Ethiopië en vormden daar één geheel met de Falasha's totdat zij door islamitische vervolgingen naar het westen moesten vluchten. Een groot deel van de Dan-stam vestigde zich vooral in Ivoorkust, maar ook in Liberia en Guinee komt men nog talrijke Daniëten tegen. In opdracht van het opperrabbinat van Israël bezocht een delegatie van rabbijnen in 2010 het berggebied van Ivoorkust om het Dan-volk te analyseren en concludeerden dat het zonder meer denkbaar is dat deze Daniëten daadwerkelijk afkomstig kunnen zijn uit het volk Israël, gezien de vele overeenkomsten tussen hun tradities en die van de Israëlieten. Zo vieren ook zij de Shabat, die in hun taal Sabayi genoemd wordt. Daarnaast zijn er ook taalkundige overeenkomsten, want zij hebben talrijke Hebreeuwse woorden in hun vocabulaire en zo hoeft het ons niet te verbazen, dat ze de G'd die zij aanbidden met Adonai aanspreken. Zo kunnen ook zij aanspraak maken op de terugkeer om zich in Israël te vestigen, maar desondanks moeten ze wel eerst גיור giyur doen om als volwaardige joden te worden beschouwd. Door de Joden is de stam Dan dus beslist niet afgeschreven, wat in sommige christelijke kringen helaas wel het geval is.

Komt de antichrist uit de stam Dan?

De gedachte dat de antichrist uit de stam Dan zou komen is dus voornamelijk gebaseerd op een negatieve uitleg van het gebed dat Ya'aqov [Jakob] over zijn zoon Dan uitsprak, waarin hij Dan vergelijkt met een slang. Die slang is volgens deze uitleggers de oude slang en dat zou dan de antichrist moeten zijn. Sommige kerkvaders als Hippolytus, Polycarpus en Irenaeus concludeerden daarom dat de antichrist waarschijnlijk uit de stam Dan zal komen en vele 'eindtijd-deskundigen' zijn het daar mee eens. Dit is echter een uitleg, die mij eerlijk gezegd wat vergezocht lijkt. Als de valse messias zich als de echte Messias wil voordoen en als zodanig erkend wil worden, dan zal hij ook aan de profetische voorwaarden moeten voldoen, en één daarvan is, dat hij een rechtstreekse afstameling van David moet zijn en derhalve tot de stam Juda moet behoren. Geen enkele Jood zou geloven dat de Messias een Daniëtel zou zijn.

Op de vraag hoe we de Moshiach moeten identificeren kwam ik op chabad.org met behulp van een vertaalprogramma deze uitleg tegen: "De volgende zijn de criteria voor het identificeren van de Moshiach, zoals geschreven door Maimonides: Als we een Joodse leider zien die a) zweegt in de studie van de Tora en nauwgezet is in het naleven van de mitz'vot, b) de Joden beïnvloedt om de wegen van de Tora te volgen en c) de strijd van G'd strijdt - zo iemand is de

vermoedelijke Moshiach. Als de persoon in al deze inspanningen slaagt en vervolgens de Heilige Tempel in Jeruzalem herbouwt en de inzameling van de Joden naar het Land van Israël vergemakkelijkt, dan zijn we er zeker van dat hij de Moshiach is.”

Dit werd in enkele reacties bevestigd: “Als hij al deze dingen bereikt, vooral de herbouw van de Tempel, dan weten we dat hij degene is. Bovendien beloofde G'd Eliyahu te sturen voor de laatste oorlog, profetie zal terugkeren.” - “Het meest overtuigende bewijs van de komst van de Moshiach wordt gevonden in דברים D'varim [Deuteronomium] 18:18, waar G'd beloofde: *“Ik zal een profeet laten opstaan uit de kring van hun broeders evenals jij bent en ik zal Mijn woorden in zijn mond leggen; dan zal hij tot hen spreken al wat Ik hem gebied!”* (Voor dit citaat maakte ik gebruik van de orthodoxe Dasberg-vertaling). - “Moshiach moet een afstammeling zijn van koning David, zoon-op-zoon. Het feit dat je een afstammeling bent van Rashi is geen bewijs, omdat Rashi alleen dochters had, dus je kunt geen afstammeling zijn van Rashi zoon-op-zoon. Het is echter bekend dat Rashi een afstammeling is van koning David, zoon-op-zoon.” Kortom: de Moshiach moet dus afkomstig zijn uit de stam Yehuda [Juda] en kan derhalve onmogelijk uit de stam Dan komen zoals ten onrechte verondersteld wordt.

Toch let op: wie het ook mag zijn, de Moshiach die in de nabije toekomst de Tempel zal herbouwen is niet de echte Mashiach, maar de Soten haMashiach, de antichrist! Terwijl de overgrote meerderheid van het Joodse volk Yeshua door de eeuwen heen heeft afgewezen, zullen ze de pseudo-Messias, die zichzelf als de grote redder uit de nood zal presenteren, straks wel op handen dragen. Dat heeft Yeshua reeds lang geleden voorspeld: *“Ik ben gekomen in de naam Mijns Vaders en gij neemt Mij niet aan; indien een ander komt in zijn eigen naam, die zult gij aannemen!”* (יוחנן Yochanan [Johannes] 5:43, NBG). **Bahasa Indonesia:** *“Aku telah datang dalam Nama Bapa-Ku, dan kamu tidak menerima Aku. Jika orang lain datang dalam namanya sendiri, kamu akan menerimanya!”* Dat zouden ze zeer zeker niet doen als hij een Daniël zou zijn.

Om voor religieuze Joden als de Moshiach acceptabel te zijn, kan de antichrist niet anders dan een afstammeling van David uit de stam Juda zijn. De religieuze Joden wachten al meer dan tweeduizend jaar op het herstel van de tempeldienst en als er dan iemand komt die het voor elkaar krijgt om de Tempel te herbouwen, dan zullen ze hem uiteraard zien als de langverwachte Messias. In de Tanach lezen wij een opmerkelijke passage over het eerste publieke optreden van de antichrist, waarbij wij de bijbelse beeldspraak van een dag voor een jaar in acht moeten nemen: *“Hij zal een sterk bondgenootschap sluiten met velen, één week lang!”* (דניאל Dani'el [Daniël] 9:27a, NBV). **Bahasa Indonesia:** *“Dan dia akan meneguhkan perjanjian dengan banyak orang selama satu pekan!”*

In talrijke bijbelcommentaren wordt hierbij gewezen op een covenant met Israël. Men leest en hoort dus heel vaak dat de antichrist een verbond met Israël zou sluiten, maar door de toevoeging *“met velen”* moeten we dit toch wat ruimer zien. Natuurlijk sluit hij een verbond met de Joden, maar niet alleen met hen, want uiteindelijk zal de antichrist immers over de hele aarde heersen. Hij zal dus niet alleen door de Joden als de door G'd gezondene worden gezien, maar door de hele religieuze wereld, want in alle religies wordt een gezant van G'd verwacht, een ultieme bevrijder en vredestichter, die de wereld zal redden uit de chaos.

Zo verwachten de moslims de Mahdi [de geleide] als hun verlosser en bevrijder aan het einde der tijden. Zijn komst is een van de grote gebeurtenissen die aan Yawm ad-Dīn [de dag des oordeels] vooraf zullen gaan.

De hindoes verwachten Kalki, de tiende en laatste avatar [verschijningsvorm in menselijke gedaante] van Vishnu. In de Bhagavad Gita hoofdstuk 4 vers 7 wordt zijn komst aangekondigd aan het einde van de Kali Yuga, het laatste tijdperk, waarin de morele orde alleen maar verder in verval raakt en het kwaad toeneemt. Het is een tijd van grote nood en verdrukking, een tijd van adhama [wetteloosheid], wanneer het kwaad in de wereld lijkt te zegevieren over dharma [rechtvaardigheid]. Dan zal Kalki opeens aan de hemel verschijnen als een imposante ruiter op een witte paard met een vlamvend zwaard in zijn hand. Hij zal al het slechte vernietigen en de morele orde herstellen als de aanloop naar een nieuw tijdperk van vrede en zuiverheid.

De boeddhisten verwachten de Maitreya als toekomstige bodhisattva, een nieuwe verlichte Buddha. Zijn komst zal een einde maken aan oorlog, hongersnood en ziekte en een nieuwe samenleving gebaseerd op liefde, tolerantie en vrede creëren.

Als de antichrist de gelovigen van alle religies ervan kan overtuigen, dat de Christus van de christenen, de Moshiach van de joden, de Mahdi van de moslims, de Maitreya van de boeddhisten en Kalki, de laatste avatar, één en dezelfde persoon is, namelijk hijzelf, en hij een oplossing heeft voor alle problemen in de wereld, dan zal hij door iedereen met open armen worden ontvangen en als politiek en religieus leider worden erkend waardoor hij alle religies kan samenbrengen onder één wereldreligie.

In de loop van de geschiedenis zijn er in orthodoxe Joodse kringen diverse vrome rabbijnen als kandidaten aangedragen die volgens hun volgelingen aan alle voorwaarden voldoen om in aanmerking te kunnen komen om de beloofde Moshiach te zijn, want elk van hen schijnt tot het nageslacht van David te behoren. Allen zijn ze echter al lang overleden, maar hun graftombes worden als bedevaartsoorden jaarlijks door duizenden vrome Joden bezocht. De bekendste van hen is wel Rabbi Menachem Schneerson van Lubavitch, de Rebbe van de in het zwart geklede chassidim, de Lubavitchers. Zij vereren hem als de Moshiach en noemen hem zelfs Melech haM'lachim [de koning der koningen]. Iedereen die ooit in Israël is geweest zal de posters met deze opschrift boven of onder zijn foto wel ergens hebben zien hangen. Hij werd geboren in Mykolajiv, een stad in de Oekraïne.

Een andere rabbijn met een messiaanse charisma is Rabbi Nachman van Oeman. Zijn volgelingen zijn de doorgaans in het wit geklede Breslov-chassidim, die met hun busjes met luidsprekers door heel Israël rijden, op de daken van auto's en op pleintjes huppelend en dansend liedjes over hun Rabbi Nachman zingen, die geboren is in Oeman in de Oekraïne en overleden in Medzhybizh, eveneens in de Oekraïne.

Een derde kandidaat is Rabbi Israel ben Eliezer, bekend als Ba'al Shem Tov, mysticus, genezer en grondlegger van het chassidisme. Hij werd geboren in Okopy Svatoyi Triytsi, Oekraïne en is evenals Rabbi Nachman overleden in Medzhybizh, Oekraïne. Volgens de traditie van de Oekraïense Tsjernobyl Chassidim, die in reïncarnatie geloven, zal Ba'al Shem Tov als Moshiach terugkeren. Ik vind het merkwaardig, dat alle drie rabbijnen, die door hun discipelen als Messias worden vereerd en als zodanig worden terugverwacht, afkomstig zijn uit de Oekraïne. Het zou me dus niets verbazen als de laatste pseudo-Messias ook uit de Oekraïne zou komen. Er is iets met dat land...

Een jaar geleden, op 8 april 2021, toen er nog geen sprake was van een grootscheepse Russische invasie in Oekraïne, stond er in 'The Irish Sun' een opmerkelijk artikel met de treffende kop: "Oorlog tussen Rusland en Oekraïne zou leiden tot de 'komst van de Messias', zegt 300 jaar oude Joodse profetie!"

In dit artikel staat o.a.: "Een gevreesd uitbreken van een oorlog tussen Rusland en Oekraïne zou de komst van de Messias kunnen inluiden, beweren geleerden. Een rabbijn zegt dat het een eeuwenoude profetie zou vervullen van zijn beroemde voorvader Wilna Gaon, die wordt geprezen als een van de meest invloedrijke Joodse leiders in de moderne geschiedenis. ... De geestelijke - ook bekend als Rabbi Elia van Wilna - was een vooraanstaand vertolker van religieuze teksten en een van de meest invloedrijke Joodse figuren sinds de middeleeuwen. Hij zou een profetie aan zijn zoon hebben doorgegeven waarin stond: *'Als je hoort dat de Russen de stad op de Krim hebben ingenomen, moet je weten dat de tijden van de Messias zijn begonnen, dat zijn voetstappen worden gehoord. En als je hoort dat de Russen de stad Constantinopel hebben bereikt, moet je je Shabbat-kleren aandoen en niet uitdoen, want dat betekent dat de Messias elk moment kan komen!'* [...] Russische troepen zijn Constantinopel - nu Istanbul genoemd - nog niet binnengekomen [...] maar [...] de troepen van Poetin annexeerden het Krim-schiereiland in 2014 [...] De profetie van de Wilna Gaon werd aan het licht gebracht door zijn achterkleinzoon Rabbi Pinchas Winston, een auteur die gespecialiseerd is in theorieën over het einde der tijden."

Rabbi Eliyahu ben Sh'lomo Zalman, bekend als de Wilna Gaon [het genie uit Vilnius], werd op 23 april 1720 geboren in Sialiec, Belarus en overleden op 9 oktober 1797 in Wilna, Litauen. In het licht van deze profetie brengt zijn achterkleinzoon Rabbi Pinchas Winston de alarmerende situatie in Oekraïne ook in verband met de oorlog van Gog en Magog. Volgens hem zal Rusland Turkije veroveren en dan Israël aanvallen, maar de profetie zegt niet, dat de Russen Istanbul zullen innemen, maar bereiken.

Uitgaande van Ezechiël 38 denk ik persoonlijk derhalve eerder, dat de Russische troepen niet als vijanden, maar als bondgenoten in Turkije zullen arriveren en daarna gezamenlijk met

de Turken tegen Israël ten strijde trekken. Dat valt allemaal echter buiten het kader van deze bijbelstudie, want we hadden het eigenlijk over de stam Dan. Het moge in elk geval duidelijk zijn dat de valse Moshiach, de antichrist, niet uit de stam Dan afkomstig kan zijn, maar uit de stam Yehuda [Juda], want anders zou hij zich niet als de zoon van David kunnen voordoen.

Vergelijking met een slang hoeft niet negatief opgevat te worden

De vergelijking van Dan met een slang hoeft helemaal niet negatief opgevat te worden. Ya'aqov kan het namelijk ook best wel positief bedoeld hebben als je rekening houdt met het feit dat Dan geen zoon was van een der beide wettige echtgenotes van Ya'aqov, maar van de slavin Bil'ha en ook als zodanig werd behandeld, alsook met de betekenis van zijn naam. Dan betekent namelijk "richten" ofwel "recht verschaffen". In de ברכת יעקוב Bir'kat Ya'aqov [de zegen van Jakob] wordt Dan op de zevende plaats genoemd, direct na de zonen van Lea, d.w.z. Dan wordt genoemd als de eerstgeborene van de slavinnen. Hoewel Dan de zoon van een slavin was, bad Ya'aqov voor hem, dat hij evengoed, overeenkomstig zijn naam, zijn volk zal richten als een van de stammen van Israël. Toch als zoon van de slavin bevond Dan zich na de dood van zijn vader, die hem toen niet meer in bescherming kon nemen, toch wel in een eigenaardige positie, want enigszins minder geacht dan de andere zonen uit Lea of Rachel was hij genoodzaakt om de voorzichtigheid van de slangen in beoefening te brengen. Daarom wordt hij door Ya'aqov met een slang vergeleken, die door slimheid of list moet winnen.

Dat kwam later zelfs heel duidelijk naar voren in het verhaal van Shim'shon [Simson], die uit de stam Dan was en Israël heeft gericht ofwel recht verschaft heeft voor zijn volk, dat hij verlost heeft uit de hand der Filistijnen. Toen hij de afgodentempel omver rukte onder de Filistijnen, die op het dak ervan waren, heeft hij als het ware in de hielen van het paard gebeten zodat zijn berijder achterover viel, precies zoals Ya'aqov in zijn beeldspraak in B'reshit [Genesis] 49:17 aangekondigd had. Uit Dan kwam dus Shim'shon [Simson] voort, de meest gevierde onder de richters, die echter meer door slimheid heeft uitgemunt dan door echte heldenmoed, alhoewel ook die best wel sterk aanwezig was. Deze richter wordt overigens ook genoemd in de rij van geloofsgetuigen in Hebrëen 11.

Het verhaal van Shim'shon [Simson] laat ons zien, dat niet alle Daniëten slecht waren en hij was daarin echt geen uitzondering. Zo heeft de Eeuwige in שמות Sh'mot [Exodus - Keluaran] 31:6 Aholiav, de zoon van Achisamach, uit de stam Dan aangewezen, om Betzal'el [Besaleël] te assisteren met het maken van de heilige voorwerpen. In hoofdstuk 35:34-35 zegt Moshe over Betzal'el en zijn assistent: *"De Eeuwige heeft aan hem en aan Aholiav, de zoon van Achisamach, uit de stam Dan, ook de gave geschonken hun kennis over te dragen. Hij heeft hun vakmanschap geschonken op allerlei gebied: zij hebben verstand van wol weven, van borduren met blauwpurperen, roodpurperen en karmozijnrode wol en van het weven van fijn linnen. Ze beheersen de technieken en maken zelf de ontwerpen!"* (NBV). **Bahasa Indonesia:** *"Dan Dia telah menaruh di dalam hatinya untuk mengajar, ia dan Aholiab anak Ahisamakh dari suku Dan. Dia telah melimpahi mereka dengan hikmat yang dalam untuk mengerjakan setiap pekerjaan pemahat, dan yang merancang dan yang merenda berbagai warna dengan benang nila dan dengan benang ungu, dengan benang kirmizi dan dengan lenan halus, dan yang menyulam, yang melakukan setiap pekerjaan, dan yang merancang segala peralatan!"*

Ook voor de vervaardiging van de heilige voorwerpen in de Tempel die Sh'lomo [Salomo] liet bouwen, maakte de Eeuwige gebruik van een Daniëtel, die daarvoor door de koning van Tyrus gezonden werd. Deze kondigde zijn komst in een schrijven aan Sh'lomo aan: *"Ik zend u dan een bekwaam man, begiftigd met inzicht, Churam-Avi, Zoon van een vrouw uit de dochters van Dan, wiens vader een Tyrier was; hij heeft verstand van de bewerking van goud, zilver, koper, ijzer, stenen, hout, roodpurper, blauwpurper, fijn linnen en karmozijn, van het vervaardigen van allerlei graveerwerk en van het ontwerpen van allerlei kunstwerk dat hem wordt opgedragen tezamen met uw vaklieden en die van mijn heer, uw vader David!"* (ב דברי הימים Div'rei haYamim bet (2 Kronieken - 2 Tawarikh) 2:12-13, NBG). **Bahasa Indonesia:** *"Maka sekarang aku mengirim seorang ahli yang penuh pengertian, dari ayahku Hiram, anak seorang wanita dari suku Dan, sedangkan ayahnya seorang Tirus yang pandai mengerjakan emas, perak, tembaga, besi, batu, kayu, kain ungu muda, kain ungu tua, lenan halus dan kain kirmizi, dan*

juga pandai mengukir segala jenis ukiran dan segala jenis rancangan yang ditugaskan kepadanya dengan dibantu oleh ahli-ahlimu dan oleh ahli-ahli dari tuanku Daud, ayahmu!"

Onder de loyale troepen, die ten strijde toegerust, te Chev'ron [Hebron] tot David kwamen om volgens de belofte van de Eeuwige het koningschap van Sha'ul [Saul] op hem over te dragen, bevonden zich volgens א דברי דימים Div'rei haYamim alef (1 Kronieken) 12:36 ook 28.600 man parate troepen uit de stam Dan, allemaal klaar om zich in de strijd te werpen. Bij de volkstelling in hoofdstuk 27 wordt Azarel, de zoon van Yerocham in vers 22 als hoofd van de stam Dan genoemd.

Dit zijn slechts enkele van vele voorbeelden waaruit blijkt, dat niet alle Daniëten zich van de Eeuwige hadden afgekeerd, maar loyaal aan Hem en Zijn gezalfde koningen waren.

Bovendien mogen we ook niet vergeten, dat de woorden van Ya'aqov [Jakob] helemaal niet bedoeld waren als een vloek, maar juist als een zegen, want in de afsluitende zin in vers 28 van בראשית B'reshit [Genesis - Kejadian] 49 lezen wij: *"Dit zijn al de stammen van Israëel, twaalf in getal; en dit is wat hun vader over hen gesproken heeft, toen hij hen zegende; ieder zegende hij met een eigen zegen!"* (NBG). **Bahasa Indonesia:** *"Semuanya ini adalah kedua belas suku Israel, dan inilah yang telah ayah mereka katakan tentang mereka, dan dia memberkati mereka; dia memberkati mereka masing-masing sesuai dengan berkatnya!"* Ten overvloede wil ik daarom nogmaals erop wijzen, dat de metafoor over Dan als een slang die in de hielen van het paard bijt zodat de berijder achterover valt, dus zeer zeker ook positief bedoeld kan te zijn, want het hangt er namelijk helemaal van af wie die berijder is! Is die ruiter slecht, dan is Dan juist een held, en precies dat is in het verhaal van Shim'shon [Simson] het geval!

Conclusie

De conclusie die ik hieruit trek is dus, dat wij ons oordeel over de stam Dan niet moeten baseren op zijn al dan niet negatieve vergelijking met een slang in בראשית B'reshit [Genesis], 49:17 maar in de eerste plaats op de positieve belofte in vers 16: *"Dan zal zijn volk richten als één der stammen Israëls!"* (NBG-vertaling) ofwel *"Dan, hij zal het recht van zijn volk handhaven, want hij hoort bij de stammen van Israëel!"* (Groot Nieuws vertaling). **Bahasa Indonesia:** *"Dan, dia akan mengadili bangsanya sebagai salah satu suku Israel!"* Ik vind het daarom ook heel bijzonder dat Ya'aqov in vers 18 een zin toevoegt hetgeen hij bij zijn overige zonen niet deed: *"Op Uw heil wacht ik, Eeuwige!"* **Bahasa Indonesia:** *"Terhadap keselamatan-Mu, ya Tuhan, aku telah menanti-nantikan!"* Amen!

Werner Stauder